

Світлана Сахно
(Переяслав-Хмельницький)

**НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРОФЕСОРА О. М. САВЕЛЬЄВА В БУКОВИНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (80–90-і рр. ХХ ст.)**

Стаття присвячена багатогранній діяльності професора, лікаря-гігієніста Олега Миколайовича Савельєва в період його роботи в Буковинському державному медичному університеті (БДМУ) з 1980 по 1999 рр. Висвітлена науково-організаційна робота вченого на посаді завідувача кафедри загальної гігієни БДМУ.

З'ясовано, що пріоритетним напрямком наукової роботи О. М. Савельєва під час його діяльності в навчальному закладі було дослідження в галузі вікової гігієни, професійної орієнтації підлітків – учнів, які оволодівають професіями промислових підприємств легкої і електронної промисловості.

Проаналізовано основні фундаментальні праці професора О. М. Савельєва, присвячені вивченню впливу умов зовнішнього середовища на здоров'я та працездатність дітей і підлітків. Окремим напрямом наукових досліджень вченого було дослідження впливу зорового навантаження на функціональний стан зорового аналізатора дітей і підлітків.

Розкрито роль професора у підготовці студентів і молодих учених до подальшої наукової та практичної діяльності.

Ключові слова: *О. М. Савельєв, Буковинський державний медичний університет, вплив умов зовнішнього середовища, працездатність дітей і підлітків, вікова гігієна, професійна орієнтація.*

У процесі реформування національної системи охорони здоров'я та вдосконалення профілактичних технологій з урахуванням хвороб ХХІ ст. особливо важливе значення має повернення з сучасних наукових позицій до набутого досвіду минулих поколінь. У цьому плані слід відмітити діяльність, ученого лікаря-гігієніста Олега Миколайовича Савельєва, котрий зробив вагомий внесок у розвиток гігієни дітей і підлітків, розробив стандарти фізичного розвитку дітей дошкільного віку та школярів, досліджував вплив зорового навантаження на функціональний стан зорового аналізатора дітей і підлітків.

У 80–90-х рр. ХХ ст. під керівництвом лікаря-гігієніста О. М. Савельєвим було проведено низку досліджень у галузі гігієни дітей і підлітків та гігієни праці. Вперше виконано епідеміологічні спостереження короткозорості, порушення функції зору у школярів з еметропією і гіперметропією. Розроблено критерії професійного добору в навчальні заклади, котрі готують кадри для текстильної й електронної промисловості, друкарок, слюсарів, швачок, умов праці машинобудівників, програмістів ЕОМ, проведено токсикологічні дослідження нових хімічних речовин.

Метою статті є аналіз науково-організаційної та педагогічної діяльності професора О. М. Савельєва впродовж двадцяти років на посаді завідувача кафедри загальної гігієни в стінах БДМУ.

Український дослідник В. П. Пішак зазначає, що професор О. М. Савельєв успішно поєднував наукову діяльність з навчально-методичною роботою. Під його керівництвом і редакцією видано низку навчальних посібників і методичних рекомендацій для студентів. Він розробляв питання оптимізації навчального процесу, програмного контролю, розвитку науково-дослідної роботи студентів [7].

У праці «Клінічна та експериментальна патологія» дослідник Л. І. Власик, на той час займаючи керівну посаду кафедри загальної гігієни й будучи послідовником О. М. Савельєва, оприлюднив статтю «Пам'яті професора Савельєва Олега Миколайовича – науковця та педагога» (2009), в якій називає Олега Миколайовича талановитим науковцем і головою профспілкового комітету БДМУ. Вчений користувався авторитетом і повагою серед співробітників за чуйність і допомогу у вирішенні нагальних питань.

Історіографія проблеми належним чином досі не представлена. Відсутні узагальнюючі праці про внесок професора О. М. Савельєва в розвиток БДМУ в 80–90-х рр. ХХ ст. У зв'язку з цим дана проблематика потребує подальших розвідок.

Аналіз публікацій дає можливість виділити вчених, які на чолі з професором О. М. Савельєвим займалися вивченням методичних вказівок до практичних занять із загальної гігієни та розробленням таблиць для оцінки фізичного розвитку дітей дошкільного віку, спільно з Л. І. Власик, О. М. Жуковським, І. Ф. Прунчак та ін. У співавторстві з Н. А. Малиця професор О. М. Савельєв видрукував методичні вказівки для самостійної підготовки до практичних занять із загальної гігієни для студентів медичного факультету, а також спільну працю О. М. Савельєва з В. Г. Бардовим, Е. Г. Гончаруком із питань загальної гігієни, екології людини, радіаційної та військової гігієни на початку ХХІ ст.

Творчий шлях О. М. Савельєва розпочався у стінах БДМУ з 20-літнім стажем роботи викладача. До цього він працював у відділі аспірантури Харківського державного медичного інституту та на керівній посаді відділу гігієни підлітків Харківського науково-дослідного інституту охорони здоров'я. Його наукова діяльність була присвячена проблемам охорони здоров'я підростаючого покоління. Наукові дослідження, що проводилися під його керівництвом, лягли в основу докторської дисертації «Гігієнічні основи профілактики короткозорості та сколіозу у підлітків шкільного віку», котра була захищена у 1-му Московському медичному інституті ім. І. М. Сеченова у 1975 р. [4].

Дослідник О. М. Жуковський [2] у праці про історію Буковинського медичного університету пише, що викладацький шлях професора передислокувався до міста Оренбург (Росія). У 1970 р. О. М. Савельєв був обраний за конкурсом завідувачем кафедри загальної гігієни Оренбурзького державного медичного інституту. Основні напрями його науково-дослідної роботи в цей період пов'язані з вивченням умов праці робітників Оренбурзького газоконденсатного родовища та роботою над проблемами охорони праці молоді.

У праці «Буковинська державна медична академія. Сторінки історії» (1999) В. П. Пішак [6] висвітлює наукову, педагогічну та професійну діяльність професора, лікаря-гігієніста О. М. Савельєва, що розпочалася в 1980 р. в БДМУ, на посаді завідувача кафедри загальної гігієни. Автор відзначає, що впродовж 20 років учений продовжував дослідження в галузі вікової гігієни, професійної орієнтації підлітків, учнів, які оволодівали професіями промислових підприємств легкої та електронної промисловості.

Автори Л. І. Власик, О. М. Жуковський у роботі «Історія становлення і розвиток кафедри гігієни та екології» [2] вказують, що кафедра була заснована 11 липня 1945 р. Слід звернути увагу, що першим завідувачем кафедри був доктор медичних наук, професор Ф. А. Баштан (1946–1960). Після закінчення санітарно-гігієнічного факультету й аспірантури при Харківському медичному інституті проходив стажування на кафедрі гігієни Берлінського університету, очолював кафедри Київського та Сталінабадського медичних інститутів, відділ Всесоюзного інституту комунальної гігієни. З 1949 р. й до сьогодні кафедра займається вивченням етіології зоба на Буковині, продовжено докторське дослідження першого завідувача кафедри на тему «Роль гигиенических факторов в этиологии зоба на Буковине» (1949 р.).

Із нагоди 75-річчя від дня народження та 45-річчя науково-педагогічної діяльності О. М. Савельєва за авторством Т. М. Бойчук, І. В. Геруш, В. В. Білоогого, Г. І. Ходоровського, Т. В. Сулятицького, В. Ф. Мислицького, В. М. Ходоровського, О. І. Іващук, О. І. Федів видано бібліографію праць вченого, вказано роки становлення і розвитку кафедри загальної гігієни, творчий шлях його наставників – Ф. А. Баштана (1946–1960 рр.), Д. Г. Головіна (1960–1968 рр.), О. О. Войцеховського (1968–1978 рр.), Л. І. Москалюка (1978–1980 рр.), Л. І. Власика (з 1999 р. й до тепер) [7].

Із початку науково-організаційної та педагогічної діяльності професора О. М. Савельєва на посаді завідувача кафедри під його керівництвом виконано дві кандидатські дисертації (І. Ф. Прунчак [8] і Н. М. Фундюр [14]), дисертація Т. І. Грачової [3].

Окремим напрямом науково-дослідної роботи вченого було вивчення впливу зорово-напружених робіт на функціональний стан зорового аналізатора дітей і підлітків. Обґрунтовані та впроваджені в практику критерії професійної придатності до оволодіння спеціальностями із значним навантаженням на орган зору – для працівників текстильної (спільно з І. Ф. Прунчак [8]); електронної (спільно з Н. М. Фундюр [14]) промисловості, для друкарок, слюсарів, робітників швейної промисловості (спільно з О. М. Жуковським, М. А. Маліцою).

У дисертаційному дослідженні І. Ф. Прунчака «Гигиенические предпосылки профессионального отбора подростков к обучению профессиям текстильного производства по данным зрительной работоспособности», виконаному під керівництвом О. М. Савельєва, у зв'язку з реформою загальноосвітньої і професійної школи передбачалося широке залучення молоді до продуктивної праці та підготовки висококваліфікованих робітників через систему професійно-технічного навчання [8].

Важливо й те, що Олег Миколайович друкував спільні статті зі своїми учнями та послідовниками, зокрема з І. Ф. Прунчак («Показатели работоспособности у учащихся ПТУ текстильного профиля в зависимости от остроты зрения» (1983), «Минеральный состав продуктовых наборов для детских учреждений» (1987), «Вопросы врачебно-профессиональной консультации школьников при выборе профессии швей-мотористки с учетом функционального состояния зрительного анализатора» (1991), «Условия труда, состояния здоровья работников АСУ» (1993), «Санітарно-гігієнічна характеристика побутових умов чернівецьких дітей, які перехворіли на алопецію» (1994), «Обґрунтування термінів проведення профорієнтації школярів з урахування функції зору» (1994), «Стан здоров'я і розповсюдженість хронічної патології та функціональних відхилень серед учнівської молоді м. Чернівці» (1997), «Методичне забезпечення вкладання загальної гігієни з екологією іноземним студентам» (1998) [8].

Професор О. М. Савельєв спільно з молодим науковцем Н. М. Фундюр у дисертаційній роботі «Гігієнічне обґрунтування професійної придатності підлітків до спеціальностей електронної промисловості за станом професійно значимих зорових функцій» виокремили необхідність створення динамічної системи професійної орієнтації молоді, яка би дозволила своєчасно і якісно забезпечувати підготовку та перепідготовку робочих кадрів. Актуальність удосконалення принципів профорієнтації і профвідбору до зорово-напружених і прецизійних спеціальностей електронної промисловості обумовлена наявністю високого рівня плинності кадрів серед молодих працівників, значною частиною виявлення порушень функцій зорового аналізатору при умові широкого впровадження гігієнічних рекомендацій, направлених на оптимізацію професійно-виробничих факторів та режиму праці [14].

Слід відмітити, дисертаційну роботу аспіранта Т. І. Грачової [3] під керівництвом О. М. Савельєва – «Особенности физического развития детского населения на современном этапе (на примере м. Чернівці)». Дослідження полягало у виявленні основних закономірностей і тенденцій у фізичному розвитку дитячого населення під впливом несприятливих факторів навколишнього середовища для обґрунтування методичних підходів до формування груп ризику серед дитячого населення та вдосконалення профілактичних заходів. Спільне дослідження стало фрагментом комплексної теми НДР «Вивчити поєднаний вплив несприятливих екологічних факторів і малих доз радіації на здоров'я дітей дошкільних установ із метою розробки заходів по зниженню їх захворюваності», яка виконувалась кафедрою загальної гігієни БДМУ спільно з НДІ медико-екологічних проблем МОЗ України.

Під керівництвом О. М. Савельєва вирішувалися проблеми поліпшення гігієнічних умов зорової праці, вивчався вплив освітленості на зорову працездатність із метою визначення науково-допустимих параметрів світлового середовища і розробки раціональних систем освітлення, режиму зорової роботи учнів і підлітків. За короткий термін учений підготував кілька авторських наукових робіт: «Пристрій і засіб визначення гострот зору: рацпропозиція» (1985), «Гигиенические обоснования условий освещенности для студентов с пониженной остротой зрения» (1986), «Рекомендации по профилактике функциональных изменений зрительного анализатора у школьников» (1989), «Охрана зрения школьников; методические рекомендации» (1990) [7].

Одним із досліджень О. М. Савельєва є розробка гігієнічних основ профілактики короткозорості та сколіозу. Вперше в гігієнічній практиці встановлено, що в патогенезі цих відхилень у стані здоров'я головну роль відіграють загальне функціональне порушення організму дітей і підлітків і, як специфічний їх показник, – зменшення у крові неорганічного фосфору в результаті недостатнього ультрафіолетового опромінення, що, в свою чергу, призводить до слабкості цилиарного мускула ока і недостатньої акомодатії. Визначення за цим фактором провідної ролі змінило підхід до санітарно-гігієнічних заходів, здійснюваних із метою попередження розвитку і прогресування міопії і сколіозу в учнів [2].

Аналіз досліджень О. М. Савельєва показує, що вченим були детально вивчені питання впливу на молодий організм ультрафіолетового й інфрачервоного опроміненнь як фактора підвищення резистентності організму, що мають виражений профілактичний ефект. Обґрунтовано застосування оптимальних доз ультрафіолетового опромінення з урахуванням відхилень у стані здоров'я дитячого організму, вікових, кліматичних і сезонних особливостей. Дослідники В. В. Зажаєва й І. В. Волощук спільно з професором О. М. Савельєвим публікують у збірнику «Вопросы морфологии центральной нервной системы» статтю з вивчення впливу ультрафіолетового опромінення на кісткових переломах: («Действие общего ультрафиолетового облучения при костных переломах» (1984).

У другій половині ХХ ст. О. М. Савельєв продовжує дослідження закономірностей росту та фізичного розвитку дітей різних вікових груп. Вивчається вплив факторів зовнішнього середовища, умов навчання та трудової діяльності на процес становлення дитячого організму. Аналіз динаміки фізичного розвитку дітей проводиться з урахуванням впливу сучасних соціальних умов («хімічна хвороба», наслідки аварії на ЧАЕС). О. М. Савельєв розробив стандарти фізичного розвитку дітей дошкільного віку (1983, 1999) і школярів (1984) міста Чернівці, які використовуються педіатрами та гігієністами Чернівецької області під час масових оглядів дітей. Зокрема, в Буковинському медичному віснику надрукована стаття «Ретроперспективний аналіз фізичного розвитку дітей і підлітків м. Чернівці» (1999) у співавторстві з Т. І. Грачовою й О. М. Жуковським.

На початку 1980-х років кафедра загальної гігієни під керівництвом О. М. Савельєва розпочала проводити комплексні дослідження з первинної токсикологічної оцінки потенційно небезпечних хімічних речовин. Під керівництвом професора впроваджуються методи визначення ЛД₅₀, визначення токсичності виробничих отрут за умов гострої та хронічної дії та з урахуванням шляхів надходження на експериментальних біологічних моделях у токсикологічному експерименті. Згодом кафедра бере участь у створенні токсикологічної лабораторії при БДМУ.

О. М. Савельєв продовжує активну роботу за госпдоговірними темами над розробкою токсиметричних параметрів, токсикологічних паспортів, гігієнічних нормативів. Проводиться оцінка класу небезпечності кубових залишків виробництва акрилатів і можливості їх використання в народному господарстві. Результати його

досліджень були узагальнені та опубліковані в статтях «Гигиена и санитария», у співавторстві з авторами Ю. Я. Войтив, В. В. Зажаєва: («Токсичность клея АП 14-Л, лакилена 1003, акрилата 45 кг, акрилата 85 кг» (1987). У цей період вчений продовжує займатися розробленням гігієнічних рекомендацій щодо захисту здоров'я працюючих і навколишнього середовища. Долучення до госпдоговірних тем дало можливість значно зміцнити матеріально-технічну базу кафедри загальної гігієни, придбати сучасне обладнання, лабораторний посуд та реактиви для наукових досліджень.

За ініціативою професора О. М. Савельєва кафедра загальної гігієни виконує низку санітарно-гігієнічних досліджень умов праці та захворюваності робітників Чернівецького машинобудівного заводу. Аналіз проведених досліджень висвітлено у таких статтях: «Условия труда, состояния здоровья работников АСУ» (1993), «Условия труда и некоторые показатели состояния здоровья программистов – разработчиков АСУ» (1993). У результаті проведених досліджень О. М. Савельєву спільно з колегами кафедри загальної гігієни (О. М. Жуковським, Н. А. Маліца та учнем І. Ф. Прунчак) вдалося обґрунтувати та впровадити в практику гігієнічні рекомендації щодо покращення умов праці, зниження захворюваності й оздоровлення основних категорій працюючих [4].

Вагоме місце в науковій діяльності кафедри під керівництвом О. М. Савельєва займали дослідження в галузі гігієни харчування дітей і підлітків. Результати наукової роботи співробітників кафедри – Москалюк, В. І. Берзін – були опубліковані в таких працях: «Минеральный состав пищевых рационов для детей дошкольных учреждений и школ-интернатов г. Черновцы» (1983), «Минеральный и витаминный состав пищевых рационов в сельских школах-интернатах Черновицкой области» (1984), «Минеральный состав пищевых рационов в дошкольных учреждениях» (1990), «Характеристика харчування в дитячих дошкільних установах м. Чернівці» (1995), «Характеристика харчування в дитячих дошкільних установах» (1997), «Якість харчування і фізичний розвиток дітей в дошкільних установах м. Чернівці: Звіт про НДР» (1998), «Методика оцінки якісного складу харчових раціонів дошкільних дитячих установ з використанням антропометричної методики» (1999), «Связь между качественным и количественным составом пищевых рационов и физическим развитием детей г. Черновцы» (1999) та ін. У своїх наукових дослідженнях професор О. М. Савельєв звернув особливу увагу на неадекватність харчування дітей дошкільного віку. При дослідженні мінерального складу харчових раціонів у дитячих дошкільних установах м. Чернівці співробітниками кафедри встановлено наявність вираженого мінерального дефіциту.

Професор О. М. Савельєв безпосередньо брав участь у розробці таблиць середнього вмісту кальцію, магнію, фосфору, заліза, міді у I і II блюдах і рекомендував їх для впровадження з метою оптимізації харчових раціонів і лікування дієт. Наукове дослідження аспіранта Т. І. Грачової під керівництвом Олега Миколайовича довело наявність негативного впливу на фізичний розвиток дітей дошкільного віку за умов зменшення в їх раціоні кількості тваринних білків [3]. Причому збільшення споживання рослинних білків за рахунок злакових не компенсувало цих явищ. Отримані закономірності дозволили професору О. М. Савельєву запропонувати методичний підхід щодо оцінки фізичного розвитку через неадекватність харчування, який було реалізовано у вигляді методичних рекомендацій, схвалених Республіканською проблемною комісією з гігієни харчування.

Особливу увагу звертає робота професора О. М. Савельєва спільно із Л. І. Власиком, котрі займалися вивченням поєданого впливу особливостей харчування та несприятливих екологічних факторів (малих доз радіації, важких металів) на стан здоров'я та фізичний розвиток дітей. За результатами проведених досліджень видано інформаційний лист «Методика оцінки якісного складу харчових раціонів

дошкільних дитячих установ з використання антропометричної методики» та методичні рекомендації «Таблиці для оцінки фізичного розвитку дітей дошкільного віку» [12]. Вони зареєстровані Українським центром науково-медичної інформації МОЗ України і включені в об'єднаний Реєстр галузевих нововведень.

Окрім того, О. М. Савельєв спільно зі співробітником кафедри Л. І. Власиком опублікували низку робіт: «Методичні вказівки для самостійної підготовки до практичних занять з загальної гігієни» (1996), «Методичні вказівки до практичних занять з загальної гігієни» (1999), «Таблиці для оцінки фізичного розвитку дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації» (1999) та інші [12].

Окрім теоретичної і викладацької діяльності О. М. Савельєв зосереджував увагу на проведенні науково-дослідної роботи зі студентською молоддю. Був організатором Всеукраїнських олімпіад із загальної гігієни. Підготовлені ним студенти займали призові місця на цих престижних змаганнях.

Аналіз останніх публікацій О. М. Савельєва показує, що завдяки наполегливій праці вченого світ побачив низку досліджень, присвячених здоров'ю молодого покоління [10]. Важливим напрямом науково-дослідної роботи вченого стало обґрунтування гігієнічних вимог до організації навчання підлітків у закладах професійно-технічної освіти. Дослідження виконувались як фрагмент наукової теми Всесоюзного науково-дослідного інституту гігієни дітей та підлітків. Вивчалися питання етіології, патогенезу та профілактики функціональних відхилень у стані здоров'я працюючої молоді.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Буковинська державна медична академія: становлення, здобутки, перспективи розвитку. Чернівці: БДМА, 2004. 228 с.
2. Власик Л. І., Фундюр Н. М., Жуковський О. М., Прунчак І. Ф., Грачова Т. І. Історія становлення і розвитку кафедри гігієни та екології // Буковинський медичний вісник. 2003. Т. 7, № 3. С. 187–191.
3. Грачова Т. І. Особливості фізичного розвитку дитячого населення на сучасному етапі (на прикладі м. Чернівці): автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. мед. наук : спец. 14.02.01 «Гігієна». Київ, 2003. 20 с.
4. Єнькова Л. Д., Жук Н. Р., Задерей С. І., Третяк В. Ю., Цимбал В. І. Засновники кафедр – корифеї науки Буковинського державного медичного університету // Бібліографічний покажчик. Чернівці, 2006. 312 с.
5. Кобилянський С. Д., Пішак В. П., Доброніс Б. Я. Історія медицини Буковини. Цифри і факти. Чернівці, 1999. С. 191–192.
6. Пішак В. П. Буковинська державна медична академія. Сторінки історії. // Бібліографічний довідник завідувачів кафедр та професорів БДМА (1944–1988 рр.). Чернівці, 1999. 225 с.
7. Пішак В. П., Власик Л. І., Савельєва А. Ф. [та ін.] Олег Миколайович Савельєв – вчений, лікар-гігієніст, професор: 75 років від дня народ. та 45 років наук., пед. і практ. діяльн.: бібліографія. Чернівці: Медакадемія, 2004. 124 с.
8. Прунчак І. Ф. Гигиенические предпосылки профессионального отбора подростков к обучению профессиям текстильного производства по данным зрительной работоспособности: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. мед. наук : спец. 14.00.07 «Гігієна». Москва, 1985. 24 с.
9. Савельєв О. М., Берзін В. І. Методика оцінки якісного складу харчових раціонів дошкільних дитячих установ з використання антропометричної методики // Укрмедпатент України. Київ, 1999. 8 с.
10. Савельєв О. М., Власик Л. І. [та ін.]. Методичні вказівки до практичних занять з загальної гігієни. Чернівці, 1999. 97 с.
11. Савельєв О. М., Бардов В. Г., Гончарук Е. Г. Програма з загальної гігієни, екології людини, радіаційної та військової гігієни. Навчально-методичні матеріали. Київ, 1994. 58 с.

12. Савельєв О. М., Власик Л. І., Жуковський О. М. [та ін.]. Таблиці для оцінки фізичного розвитку дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації. Чернівці: Прут, 1998. 29 с.
13. Савельєв О. М., Прунчак І. Ф., Жуковський О. М. [та ін.]. Якість харчування і фізичний розвиток дітей в дошкільних установах м. Чернівці: Звіт про НДР. Чернівці: ЧМІ, 1998. 49 с.
14. Фундюр Н. М. Гігієнічне обґрунтування професійної придатності підлітків до спеціальностей електронної промисловості за станом професійно значимих зорових функцій: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. мед. наук: спец. 14.00.07 «Гігієна». Київ, 1993. 17 с.

REFERENCES

1. Bukovynska derzhavna medychna akademiya: stanovlennya, zdobutky, perspektyvy rozvytku. Chernivtsi: BDMA, 2004. 228 s.
2. Vlasyk L. I., Fundyur N. M., Zhukovskyy O. M., Prunchak I. F., Hrachova T. I. Istoriya stanovlennya i rozvytku kafedry hihiyeny ta ekolohiyi // Bukovynskyy medychnyy visnyk. 2003. T. 7, № 3. S. 187–191.
3. Hrachova T. I. Osoblyvosti fizychnoho rozvytku dytyachoho naselennya na suchasnomu etapi (na prykladi m. Chernivtsi): avtoref. dys. na zdob. nauk. stupenya kand. med. nauk : spets. 14.02.01 «Hihiyena». Kyiv, 2003. 20 s.
4. Yenkova L. D., Zhuk N. R., Zaderey S. I., Tretyak V. Yu., Tsymbal V. I. Zasnovnyky kafedr – koryfeyi nauky Bukovynskoho derzhavnoho medychnoho universytetu // Bibliografichnyy pokazhchyk. Chernivtsi, 2006. 312 s.
5. Kobylyanskyy S. D., Pishak V. P., Dobronis B. Ya. Istoriya medytsyny Bukovyny. Tsyfry i fakty. Chernivtsi, 1999. S. 191–192.
6. Pishak V. P. Bukovynska derzhavna medychna akademiya. Storinky istoriyi. // Bibliografichnyy dovidnyk zaviduvachiv kafedr ta profesoriv BDMA (1944–1988 rr.). Chernivtsi, 1999. 225 s.
7. Pishak V. P., Vlasyk L. I., Savelyeva A. F. [ta in.] Oleh Mykolayovych Savelyev – vchenyy, likar-hihiyenist, profesor: 75 rokiv vid dnya narod. ta 45 rokiv nauk., ped. i prakt. diyaln.: bibliografiya. Chernivtsi: Medakademiya, 2004. 124 s.
8. Prunchak I. F. Gigienicheskie predposylki professionalnogo otbora podrostkov k obucheniyu professiyam tekstilnogo proizvodstva po dannym zritelnoy rabotosposobnosti: avtoref. dis. na zdob. nauk. stupenya kand. med. nauk : spets. 14.00.07 «Gigiena». Moskva, 1985. 24 s.
9. Savelyev O. M., Berzin V. I. Metodyka otsinky yakisnoho skladu kharchovykh ratsioniv doshkilnykh dytyachykh ustanov z vykorystannya antropometrychnoyi metodyky // Ukrmedpatent Ukrainy. Kyiv, 1999. 8 s.
10. Savelyev O. M., Vlasyk L. I. [ta in.]. Metodychni vkazivky do praktychnykh zanyat z zahalnoyi hihiyeny. Chernivtsi, 1999. 97 s.
11. Savelyev O. M., Bardov V. H., Honcharuk E. H. Prohrama z zahalnoyi hihiyeny, ekolohiyi lyudyny, radiatsiyanoi ta viyskovoyi hihiyeny. Navchalno-metodychni materialy. Kyiv, 1994. 58 s.
12. Savelyev O. M., Vlasyk L. I., Zhukovskyy O. M. [ta in.]. Tablytsi dlya otsinky fizychnoho rozvytku ditey doshkilnoho viku. Metodychni rekomendatsiyi. Chernivtsi: Prut, 1998. 29 s.
13. Savelyev O. M., Prunchak I. F., Zhukovskyy O. M. [ta in.]. Yakist kharchuvannya i fizychnyy rozvytok ditey v doshkilnykh ustanovakh m. Chernivtsi: Zvit pro NDR. Chernivtsi: ChMI, 1998. 49 s.
14. Fundyur N. M. Hihiyenichne obgruntuvannya profesiyanoi prydatnosti pidlitkiv do spetsialnostey elektronnoyi promyslovosti za stanom profesiyno znachymykh zorovykh funktsiy: avtoref. dys. na zdob. nauk. stupenya kand. med. nauk: spets. 14.00.07 «Hihiyena». Kyiv, 1993. 17 s.

Sakhno S. Scientific organizational and pedagogical activity of Professor O. M. Savelyev at Bukovina State Medical University (80–90s of XX century).

The article is devoted to the multifaceted activity of the professor, doctor-hygienist Oleg Mykolaiovych Savelyev during the period of his work at the Bukovina State Medical University (BSMU) from 1980 to 1999. The scientific-organizational work of the scientist on the position of the head of the department of general hygiene of the BSMU is highlighted.

It was found out that the priority direction of scientific work of O. M. Savelyev during his activity at the educational institution was the research in the field of age hygiene, professional orientation of adolescents – students who master the occupations of industrial enterprises of light and electronic industry.

The main fundamental works of Professor O. Saveliev are devoted to the study of the influence of environmental conditions on the health and working capacity of children and adolescents. A separate direction of scientific research of the scientist was the study of the effect of visual load on the functional state of the visual analyzer for children and adolescents.

The role of the professor in preparing of students and young scientists for further scientific and practical activity is revealed.

Key words: *O. M. Saveliev, Bukovina State Medical University, the influence of environment conditions, working capacity of children and adolescents, age hygiene, professional orientation.*

Одержано 2.10.2017.

УДК 612.311.25(477.41) «1986/2016»

Катерина Варивода
(Переяслав-Хмельницький)

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ (ДО 30-РІЧЧЯ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС)

У статті проведено ретроспективний аналіз ситуації, що склалася на території України через 30 років після аварії на Чорнобильській АЕС. Приведені дані стосовно соціально-економічних, екологічних і медико-психологічних наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Розглянуті найпоширеніші захворювання серед дитячого та дорослого населення, спричинені впливом радіаційного іонізуючого випромінювання (зокрема, УЛНА, евакуйованих і жителів радіоактивно забруднених територій). Обґрунтовано важливість проведення профілактичних заходів щодо зменшення впливу радіаційного опромінення на здоров'я населення. Подано сучасну класифікацію протипроміневих засобів.

Окреслено сучасний екологічний стан 30-ти-кілометрової зони відчуження. Представлено результати вимірювань радіоактивного випромінювання в межах 30-ти-кілометрової Чорнобильської зони.

Ключові слова: *Чорнобильська катастрофа, іонізуюче випромінювання, злоякісні новоутворення, здоров'я, зона відчуження, історія аварії на ЧАЕС.*

Упродовж 30 років після аварії на ЧАЕС накопичився значний пласт наукових, публіцистичних, мемуарних і художніх публікацій, у яких відбилася історія найбільшої техногенної катастрофи. Значна частка цих праць зосереджена довкола проблеми впливу радіоактивного іонізуючого випромінювання на живі організми та їх угруповання. Вагомі наукові здобутки в цьому напрямку були отримані вченими різних наукових установ НАН України. Зокрема в науковій публікації Д. М. Гродзинського, О. Ф. Дембновецького, О. М. Левчука, Ф. Н. Пацюка [7] представлені узагальнюючі дані численних всебічних досліджень щодо біологічних наслідків впливу радіонуклідного забруднення екосистем і результатів впровадження нових технологій природокористування, котрі сприятимуть мінімізації негативних наслідків хронічного опромінення на радіаційно забруднених територіях.

Медико-соціальні наслідки Чорнобильської катастрофи були предметом наукового пошуку Д. А. Базики, В. О. Сушка, А. А. Чумака [1], Л. Ф. Коженювські [9].

Особливий інтерес становлять також предметні дослідження впливу радіоактивного іонізуючого випромінювання на розвиток окремих захворювань організму людини. Зокрема, Д. Мараззіті, А. Піччіні, Ф. Муччі, С. Бароні, К. Логановський [11] в своїй праці узагальнили дані стосовно ураження ЦНС людини внаслідок впливу гострого та хронічного радіаційного опромінення. Аналізу поширення захворюваності на злоякісні новоутворення серед дитячого і дорослого населення радіаційно забруднених територій внаслідок аварії на ЧАЕС присвячені публікації